

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 14 marca 2013 roku Sąd Rejonowy w Kutnie, w sprawie prowadzonej pod sygnaturą akt I Ns 731/12, stwierdził, że spadek po E. G. (1) synu W. i H. zmarłym dnia 12 września 2012 roku w miejscowości M., ostatnio stale zamieszkałym w miejscowości M. na podstawie ustawy nabyli: żona B. G. – córka J. i A. w 1/2 części, brat Z. G. – syn W. i H. w 1/4 części oraz siostra M. K. – córka W. i H. w 1/4 części, nadto Sąd pozostawił wnioskodawcę i uczestniczki postępowania przy poniesionych kosztach postępowania.

Sąd Rejonowy oparł swoje rozstrzygnięcie na następujących ustaleniach faktycznych:

E. G. (1) syn W. i H. zmarł w dniu 12 września 2012 roku w miejscowości M., gdzie też ostatnio stale zamieszkiwał. Spadkodawca nie sporządził testamentu. Ze spadkobierców ustawowych pozostawił: żonę B. G. oraz brata Z. G. i siostrę M. K., innego rodzeństwa nie miał. Własnych dzieci, tak małżeńskich jak i pozamałżeńskich, jak również przysposobionych nie miał. Rodzice spadkodawcy zmarli przed nim, matka H. G. w dniu 21 listopada 1963 roku, ojciec W. G. w dniu 22 lutego 1989 roku. Nikt ze spadkobierców ustawowych nie zrzekł się dziedziczenia, nie odrzucił spadku i nie został uznany za niegodnego dziedziczenia. Przedmiotowe postępowanie przed Sądem Rejonowym było pierwszym postępowaniem spadkowym po E. G. (1).

Wskazane ustalenia Sąd I instancji oparł na złożonym zapewnieniu spadkowym i zgromadzonych dokumentach – aktach stanu cywilnego.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Rejonowy, przywołując stosowne przepisy prawa spadkowego, w szczególności art.: 932 § 1-5 k.c. oraz art. 933 § 1 i 2 k.c. stwierdził, że spadek po E. G. (1) na podstawie ustawy nabyli: żona B. G. w 1/2 części oraz rodzeństwo: brat Z. G. oraz siostra M. K. każde z rodzeństwa po 1/4 części. O kosztach postępowania sąd orzekł na podstawie art. 520 § 1 k.p.c. pozostawiając strony przy poniesionych w toku postępowania kosztach.

Od powyższego postanowienia uczestniczka postępowania B. G. złożyła apelację zaskarżając je w całości i wnosząc o jego zmianę i stwierdzenie, że cały spadek po jej mężu E. G. (1) nabyła ona na podstawie testamentu. Skarżąca podniosła, że jej mąż sporządził, przy wskazanych w apelacji trzech świadkach, testament w formie ustnej, w którym do całości spadku powołał ją – żonę B. G..

Na rozprawie apelacyjnej pełnomocnik skarżącej będący adwokatem, popierał apelację jednocześnie oświadczając, że nie posiada żadnych szczegółowych informacji na temat testamentu ustanowionego przez spadkodawcę.

Uczestniczka postępowania – M. K. wносиła o oddalenie apelacji.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja zasługiwała na uwzględnienie i skutkowałą uchycieniem zaskarżonego postanowienia i przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania.

Na wstępie podkreślić należy, że w dacie zamknięcia rozprawy Sąd Rejonowy nie dysponował wiedzą o pozostawieniu testamentu przez E. G. (2) i ta okoliczność nie była przedmiotem rozpoznania przez Sąd I instancji. Skarżąca dopiero w apelacji podniosła, że jej mąż sporządził testament w formie ustnej, oświadczając przy trzech, wskazanych w apelacji świadkach, swoją ostatnią wolę na wypadek śmierci. Tym samym nie można czynić zarzutów, co do prawidłowości przebiegu postępowania pierwszoinstancyjnego i jego wyników. Jednakże ujawnienie okoliczności wskazującej na sporządzenie przez spadkodawcę testamentu przesądza o konieczności ponownego rozważenia, kto jest powołany do spadku po zmarłym E. G. (1).

Postępowanie o stwierdzenie nabycia spadku ma na celu ustalenie osoby spadkobiercy oraz tytułu dziedziczenia. Zgodnie z art. 670 k.p.c. sąd spadku bada z urzędu, kto jest spadkobiercą. Dodać należy, iż obowiązek Sądu zbadania, kto jest spadkobiercą, dotyczy tak spadkobierców powołanych do dziedziczenia z mocy ustawy, jak i na podstawie testamentu. W piśmiennictwie podkreśla się,

iż w pierwszym przypadku wystarczającym jest ustalenie pokrewieństwa w zakresie wskazanym w art. 931-937 k.c. oraz okoliczności wyłączających poszczególne osoby od dziedziczenia, w drugim natomiast stwierdzenie, czy spadkodawca pozostawił testament, następnie jego otwarcie i ogłoszenie, ewentualne zbadanie zarzutów kwestionujących ważność i skuteczność testamentu, a po ustaleniu spadkobierców powołanych do dziedziczenia z mocy testamentu - zbadanie okoliczności wyłączających lub ograniczających ich zdolność spadkobrania.

W niniejszej sprawie, wobec oświadczenia B. G. zawartego w apelacji o sporządzeniu przez jej męża – spadkodawcę E. G. (2) testamentu w szczególnej formie – testamentu ustnego, pojawiła się konieczność oceny ważności tego testamentu jak i jego skuteczności.

Zgodnie z art. 386 § 4 k.p.c., pomijając przypadki określone w § 2 i 3 komentowanego przepisu, orzeczenie sądu I instancji może być uchylone, a sprawa przekazana do ponownego rozpoznania tylko wówczas, gdy sąd ten nie rozpoznał istoty sprawy albo gdy wydanie rozstrzygnięcia wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. Kwestia ta podlega ocenie sądu II instancji w zależności od okoliczności konkretnej sprawy.

W ocenie Sądu Okręgowego, za koniecznością uchylenia przedmiotowego postanowienia i przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania przemawia fakt, że Sąd I instancji nie rozpoznał – choć bez własnej winy – istoty sprawy o stwierdzenie nabycia spadku po zmarłym E. G. (1). Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem pojęcie „istoty sprawy” odnosi się do jej aspektu materialnego, a nierozpoznanie istoty zachodzi wówczas, gdy rozstrzygnięcie sądu nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, a więc gdy sąd zaniechał zbadania materialnej podstawy żądania (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 18 czerwca 2013 roku, I ACa 306/2013, LexPolonica nr 6960459; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 maja 2012 roku, V CSK 260/2011, LexPolonica nr 4934975; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 marca 2004 roku, I CK 505/2003, LexPolonica nr 2025461).

Jakkolwiek zatem w toku postępowania przed Sądem pierwszej instancji wnioskodawca jak również uczestniczki postępowania zgodnie podali, że E. G. (1) nie sporządził testamentu (k. 20, 20v), wobec czego nie było podstaw do uznania, że zachodzi dziedziczenie testamentowe, to jednak nowe okoliczności wskazane w apelacji skutkują uznaniem, że nie została rozpoznana istota sprawy i dlatego na podstawie art. 386 § 4 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. uchylono zaskarżone postanowienie i przekazano sprawę Sądowi Rejonowemu w Kutnie do ponownego rozpoznania pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego (art. 108 § 2 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.).

W toku ponownego rozpoznania sprawy obowiązkiem Sądu będzie podjęcie czynności związanych z otwarciem i ogłoszeniem ewentualnego pisma stwierdzającego treść testamentu ustnego, a następnie przeprowadzenie postępowania dowodowego w zakresie koniecznym dla ustalenia okoliczności istotnych dla oceny ważności i skuteczności testamentu ustnego oraz zbadanie okoliczności wyłączających lub ograniczających zdolność spadkobrania spadkobiercy testamentowego.

Z uwagi na powyższe, w ocenie Sądu Odwoławczego konieczne było uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.